

**FARMASEVTIKA KORXONALARIDA BUXGALTERIYA  
HISOBINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

**Boronov Bobur Farxodovich**

Samarqand iqtisodiyot va servis instiuti  
professori v.b., i.f.d. (DSc)

**Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna**

Samarqand iqtisodiyot va servis instiuti  
mustaqil tadqiqotchisi

**Yodgorov Xushvaqt Mansurovich**

“Samarkand England Eco Medical” MChJ QK  
bosh hisobchisi

***Annotatsiya.** Maqolada farmasevtika korxonalarida buxgalteriya hisobini yuritishning dolzarb jihatlari, ushbu korxonalarda buxgalteriya hisobini yuritishning boshqa tarmoq korxonalaridan ajralib turuvchi o‘ziga xos belgilari tadqiq etilgan bo‘lib, farmasevtika korxonalarida daromad va xarajatlar buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritishning dolzarb jihatlari asoslab berilgan.*

***Kalit so‘zlar:** farmasevtika faoliyati, farmasevtika korxonalari, daromadlar buxgalteriya hisobi, xarajatlar buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari.*

***Аннотация.** В статье исследованы актуальные аспекты ведения бухгалтерского учета на фармацевтических предприятиях, а также особенности бухгалтерского учета на данных предприятиях, отличающие их от предприятий других отраслей. Обоснованы*

*актуальные аспекты организации и ведения бухгалтерского учета доходов и расходов на фармацевтических предприятиях.*

**Ключевые слова:** *фармацевтическая деятельность, фармацевтические предприятия, бухгалтерский учет доходов, бухгалтерский учет расходов, международные стандарты финансовой отчетности.*

**Annotation.** *The article examines the relevant aspects of maintaining accounting records at pharmaceutical enterprises, as well as the specific features of accounting at these enterprises that distinguish them from enterprises in other sectors. The article also substantiates the relevance of organizing and maintaining accounting for income and expenses at pharmaceutical enterprises.*

**Keywords:** *pharmaceutical activity, pharmaceutical enterprises, accounting of income, accounting of expenses, international financial reporting standards.*

**Kirish.** Farmasevtika faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan muhim me'yoriy hujjat bu O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Dori vositalari va tibbiy jihozlar muomalasini tartibga solishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"<sup>1</sup>gi Farmoni hisoblanadi. Mazkur me'yoriy hujjat 2025 yil 19 avgustda qabul qilingan bo'lib, unda belgilangan asosiy vazifalar bu mamlakatda xalqaro standartlar darajasida tan olinadigan sifatli farmasevtika mahsulotlari ishlab chiqarish jarayonlarini jadallashtirish, ishlab chiqarish jarayonlarini texnik tomondan xalqaro andozalarga muvofiqlashtirish,

---

<sup>1</sup> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Dori vositalari va tibbiy jihozlar muomalasini tartibga solishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. 2025 yil 19 avgust. PF-137-son.

farmasevtika korxonalari mahsulotlari muomalasini to'g'ri yo'lga qo'yish va ular tartibini takomillashtirish, jumladan farmasevtika mahsulotlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish qoidalari, litsenziya olish tartiblari, tadqiqot ishlarini o'tkazish tartib-qoidalari, soha bo'yicha yangi o'quv kurslarini tashkil etish bo'lib hisoblanadi. Soha oldidagi bu kabi dolzarb vazifalar bugungi kunda mamlakatda faoliyat ko'rsatayotgan farmasevtika korxonalari oldida muayyan va aniq vazifalarni ko'ndalang qo'yadi. Aynan, ushbu jihatlar farmasevtika korxonalari faoliyatlari, jumladan mazkur tarmoq korxonalarining buxgalteriya hisobini tadqiq etishni o'z oldimizga maqsad qilib belgilab olishimizga turtki bo'ldi.

**Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.** Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda "Farmasevtika sanoati dunyodagi eng murakkab va qattiq tartibga solinadigan tarmoqlardan biridir. Buxgalteriya hisobi faqat raqamlardan iborat emas; bu muvofiqlik, ilmiy-tadqiqot xarajatlari va sanoat bilan birga keladigan murakkab ta'minot zanjirlarini boshqarish"<sup>2</sup>, deb keltirilgan ushbu ta'rifdan anglab olish mumkinki, bugungi kunda xorijiy mamlakatlar iqtisodiyotida farmasevtika tarmoqlarining ahamiyatini hamda farmasevtika korxonalari oldida turgan ulkan mas'uliyatli vazifalarni belgilab beradi.

Xalqaro hisob ta'limotida farmasevtika korxonalarida buxgalteriya hisobining muhim jihati shundaki, unda xarajatlar buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritishning o'ziga xos jihatlari mavjud bo'lib, bugungi hisob oldidagi dolzarb muammolaridan hisoblanadi. Xalqaro manbalarda ta'kidlanishicha, "Farmasevtika korxonalari buxgalteriya hisobi oldidagi asosiy muammolardan biri ilmiy-tadqiqot ishlariga sarflanadigan xarajatlar masalasidir. Ushbu

---

<sup>2</sup> <https://fastlane-global.com/hk/industry/accounting-for-the-pharmaceutical-industry/#the-pharmaceutical-industry>

korxonalar innovatsion dori vositalarini kashf etish va ishlab chiqish jarayoniga katta miqdorda mablag' ajratmoqda. GAAP talabiga ko'ra, ilmiy-tadqiqot xarajatlarini to'g'ri identifikatsiya qilish va tasniflash moliyaviy ma'lumotni shaffof tarzda taqdim etish juda muhimdir. Ushbu shaffoflik manfaatdor tomonlarga ishonch bag'ishlaydi, chunki u tadqiqot va ishlanmalarga qanchalik ko'p sarflanganligi haqidagi haqiqiy axborotni ochib beradi"<sup>3</sup>. Xalqaro ta'limotda keltirilgan bunday dolzarb masalalar mamlakatimizda faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarga ham tegishli bo'lib, ushbu tarmoq korxonalari buxgalteriya hisobi oldidagi muhim vazifalarni chetlab o'tmaydi. Zotan, mamlakatimizda tashqi investorlarni jalb qilishning eng asosiy omillaridan biri bu buxgalteriya hisobotlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida yuritish va hisobotlarni xalqaro tajribalarga muvofiq shakllantirish orqali ularning axborot qamroviini yanada kengaytirish, investorlar ishonchlarini oqlaydigan ko'rsatkichlarni yoritish bo'lib hisoblanadi. Tabiiyki, ushbu jarayonlar korxonalarning xarajatlarini to'g'ri taqsimlashga, mahsulotlar tannarxini real aniqlashga va bu orqali korxona foydasini haqiqiy qiymatini topishga xizmat qiladi.

**Tadqiqot metodoliyasi.** Farmasevtika tarmog'ida buxgalteriya hisobi amaliyyotini o'rganish uchun tahliliy yondashuv, taqqoslash usuli hamda amaldagi me'yoriy-huquqiy manbalarni o'rganish metodlaridan foydalanildi.

**Tahlil va natijalar.** Farmasevtika korxonalarida ishlab chiqarilgan mahsulotlar tannarxi tarkibi alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular bir qancha xarajatlardan tashkil topadi. Tadqiqotlarimiz davomida "Samarkand England Eco Medical" MChJ QKning buxgalteriya hisobi va boshqaruv hisobotlari ma'lumotlarini tadqiq etish asosida quyidagi jadval ishlab chiqildi:

---

<sup>3</sup> <https://uk.meruaccounting.com/accounting-for-pharmaceutical-companies/>

1-jadval

“Samarkand England Eco Medical” MChJ QKning 2025 yil avgust oyida ishlab chiqarilgan tayyor mahsulotlar tannarxi hisob-kitoblari va tahlili<sup>4</sup>

| Xarajatlar tarkibi                     | Tayyor mahsulotlar                            |              |                                   |              |
|----------------------------------------|-----------------------------------------------|--------------|-----------------------------------|--------------|
|                                        | Natriy xlorid, 0,9% izotonik eritmasi, 200 ml |              | Ringer, infuzion eritmasi, 250 ml |              |
|                                        | Ming so‘mda                                   | Ulushi       | Ming so‘mda                       | Ulushi       |
| Materiallar                            | 128 161                                       | 47 %         | 448 004                           | 51 %         |
| Ish haqi                               | 52 447                                        | 19 %         | 160 274                           | 18 %         |
| Ijtimoiy soliq                         | 6 276                                         | 2 %          | 19 177                            | 2 %          |
| Amortizatsiya                          | 33 077                                        | 12 %         | 101 082                           | 12 %         |
| Elektro-energiya                       | 17 984                                        | 7 %          | 54 957                            | 6 %          |
| Laboratoriya sinovi                    | 3 343                                         | 1 %          | 10 217                            | 1 %          |
| Tabiiy gaz                             | 3 941                                         | 2 %          | 12 044                            | 1 %          |
| Boshqa xarajatlar                      | 23 886                                        | 9 %          | 72 996                            | 8 %          |
| Yordamchi ishlab chiqarish xarajatlari | 2 306                                         | 1 %          | 7 046                             | 1 %          |
| <b>Jami xarajatlar</b>                 | <b>271 420</b>                                | <b>100 %</b> | <b>885 797</b>                    | <b>100 %</b> |

**Xulosa.** Yuqorida keltirilgan jadval ma’lumotlari hisob-kitoblari asosida quyidagi fikr-mulohazalarga kelindi:

**Birinchidan.** Korxona mahsulotlarini tahlili shuni ko‘rsatmoqdaki, farmasevtika mahsulotlari tannarxi tarkibida xarajatlarning ulushi turlicha bo‘lib, materiallar xarajatlari mahsulot tannarxining eng katta – o‘rtacha 50 % ulushini tashkil etmoqda. Ish haqi va amortizatsiya xarajatlari ham korxona

<sup>4</sup> “Samarkand England Eco Medical” MChJ QK buxgalteriya hisobi ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

xarajatlari tarkibida salmoqli hissani tashkil etib, ushbu xarajatlar ham mahsulotlar tannarxining o'rtacha 30 foizini tashkil etmoqda.

**Ikkinchidan.** Farmasevtika korxonalarida ushbu hisob-kitoblar boshqaruv xodimlari uchun muhim hisoblansada, biroq hisobotlarning mahsulot tannarxining shakllanishiga oid axborotlar qamrovini toraytirib qo'ymoqda. Chunki, ushbu hisob-kitoblardan bevosita va bilvosita xarajatlar qanday tartibda mahsulotlar tannarxiga ta'sir etayotganligini aniqlab bo'lmaydi. Xususan, farmasevtika korxonalarida xodimlar turli bo'limlarda faoliyat ko'rsatadi va ularning vazifalari turlicha bo'ladi. Ayrim xodimlar farmasevtika mahsulotlari ishlab chiqarish jarayonlariga bevosita qatnashsa, ayrimlari laboratoriya sinovlarini o'tkazishda band bo'lgan xodimlar hisoblanadi va ularning ish haqi mahsulot tannarxiga bilvosita usulda olib boriladi. Shuning uchun, farmasevtika korxonalarida ushbu xodimlarning ish haqi va ijtimoiy soliq bo'yicha xarajatlarini qaysi usulda qancha miqdorda farmasevtika mahsulotlari tannarxiga ta'sir etayotganligini ko'rsatib beruvchi hisobotlar ishlab chiqish lozim deb hisoblaymiz.

**Uchinchidan.** Farmasevtika mahsulotlari tannarxi tarkibida boshqa xarajat moddalari ham qariyb 10 foizni tashkil etmoqda, biroq ushbu xarajatlarning maqsadi mavhum bo'lib, ushbu xarajatlarni boshqarish va nazorat qilish boshqaruv hisobiga ma'lum bir qiyinchiliklarning tug'ilishiga olib kelishi mumkin. Shu bois, ushbu xarajatlarning maqsad-mazmunini ham kengroq yoritish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

**To'rtinchidan.** Hisobotda aks ettirilgan axborotlardan farmasevtika mahsulotlari tannarxini tashkil etgan ushbu xarajatlar aynan qaysi bosqichda ro'y berganligini aniqlab bo'lmaydi. Natijada esa, boshqaruv xodimlarining tegishli qarorlarni qabul qilishlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ushbu

zaruyatdan kelib chiqib, mazkur tadqiqot ishida har bir xarajatlarni ular amalga oshirilgan bosqichlarda alohida buxgalteriya hisobini yuritish hamda hisobotlarda aks ettirish lozim degan xulosaga kelindi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:**

1. O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2016 yil 13 aprel, № O‘RQ-404.
2. O‘zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. 2023 yil 11 sentyabr. PF-158.
4. O‘zbekiston Respublikasi moliya vaziririning buyrug‘i. Moliyaviy hisobotlarni taqdim etishning konseptual asoslari. 2022 yil 10 noyabr, 61-son.
5. 1-son BHMS “Moliyaviy hisobotni taqdim etish va hisob siyosati”. 06.08.2024 y. 3544-son.
6. 2-son BHMS “Asosiy xo‘jalik faoliyatidan daromadlar”. 05.08.2024 y. 3542-son.
7. Drury C. Management and Cost Accounting, 10th Edition Colin Drury. Annabel Ainscow. ISBN: 978-1-4737-4887-3. 2017.
8. Vaxrushina M.A. Buxgalterskiy upravlencheskiy uchet: uchebnik dlya studentov vuzov, obuchayuyuxsya po ekonomicheskim spetsialnostyam / M.: Izdatelstvo «Omega-L», 2010. – 570 s.
9. Urazov K.B., Po‘latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. –T.: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi” -2021, 560 bet. 287-bet.
10. Tashnazarov S.N. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1. Darslik. Samarqand: “Step-Sel” MChJ nashriyoti, 2023, -580 bet.

11. Yog‘-moy mahsulotlari hisobi metodologiyasini takomillashtirish. –T.: TMI, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya, 2023, 244 b.
12. Toshnazarova D.S. Xarajatlar va tannarx tushunchasi, ularning mazmuni va tavsifi. // “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. - 2021, № 3, may-iyun.
13. Eshpulatova Z.B. Korxonalarda daromadlar hisobini takomillashtirish. –T.: TDIU, iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya, 2022, 148 b.
14. Temirxanova M.J. Turistik mahsulotlar hisobi va tahlilining metodologik asoslarini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha fan doktori (Doctor of Science) dissertatsiyasi avtoreferati. -T.: 2020.
15. Mustafoev A.F. Nodavlat ta’lim tashkilotlarida xarajatlar va daromadlarning buxgalteriya hisobi ob’ekti sifatidagi tavsifi: xalqaro va milliy jihatlar. // “Iqtisodiyot va turizm” xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali. -2024, №6(20).